

UNIWERSYTET
ROLNICZY
im. Hugona Kollątaja
w Krakowie

Gospodarowanie wodą w lasach – zagadnienia wybrane – cz.1

prof. dr hab. inż. Stanisław Małek
Katedra Ekologii i Hodowli Lasu

mgr inż. Przemysław Musiał
Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej

Przyszłość podkarpackich lasów w dobie zmian klimatycznych, Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszów 3.02.2023

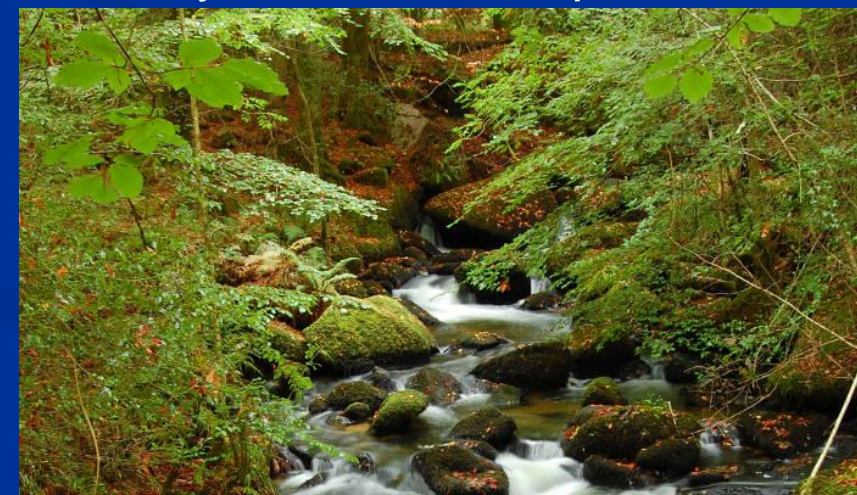
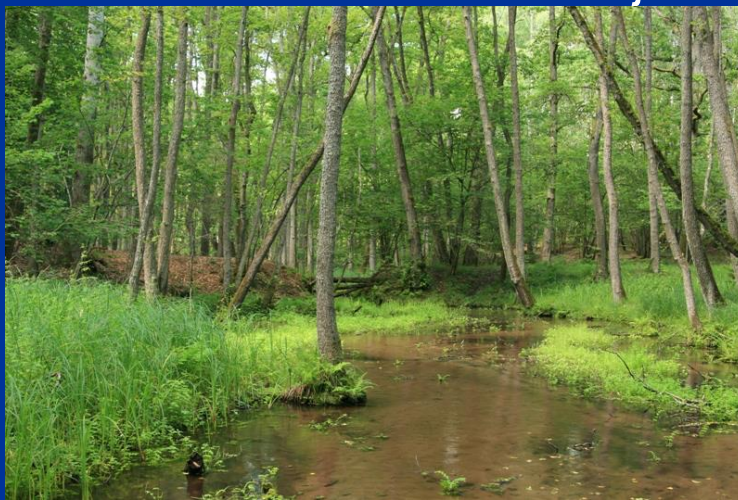

*„Podkreślając rolę lasów:
w ochronie jakości wód,
zarządzaniu zasobami wodnymi,
łagodzeniu powodzi,
ochronie gleby,
walce z pustynnieniem,*

*jak również znaczenie lasów górskich w zmniejszaniu osuwisk, erozji i skutków lawin (...)
Państwa Sygnatariusze oraz Wspólnota Europejska, zobowiązują się do (...)*

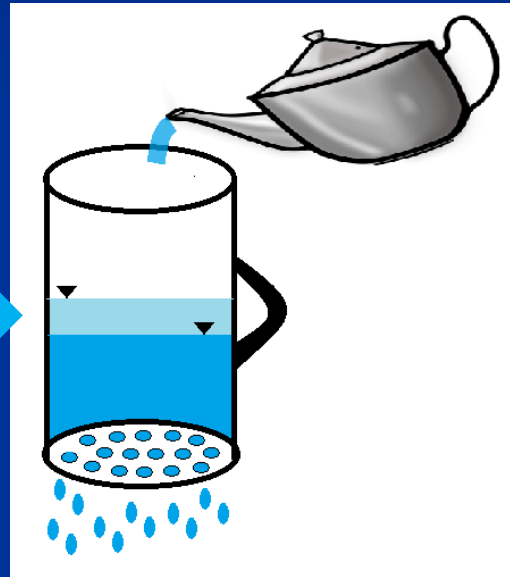
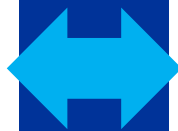
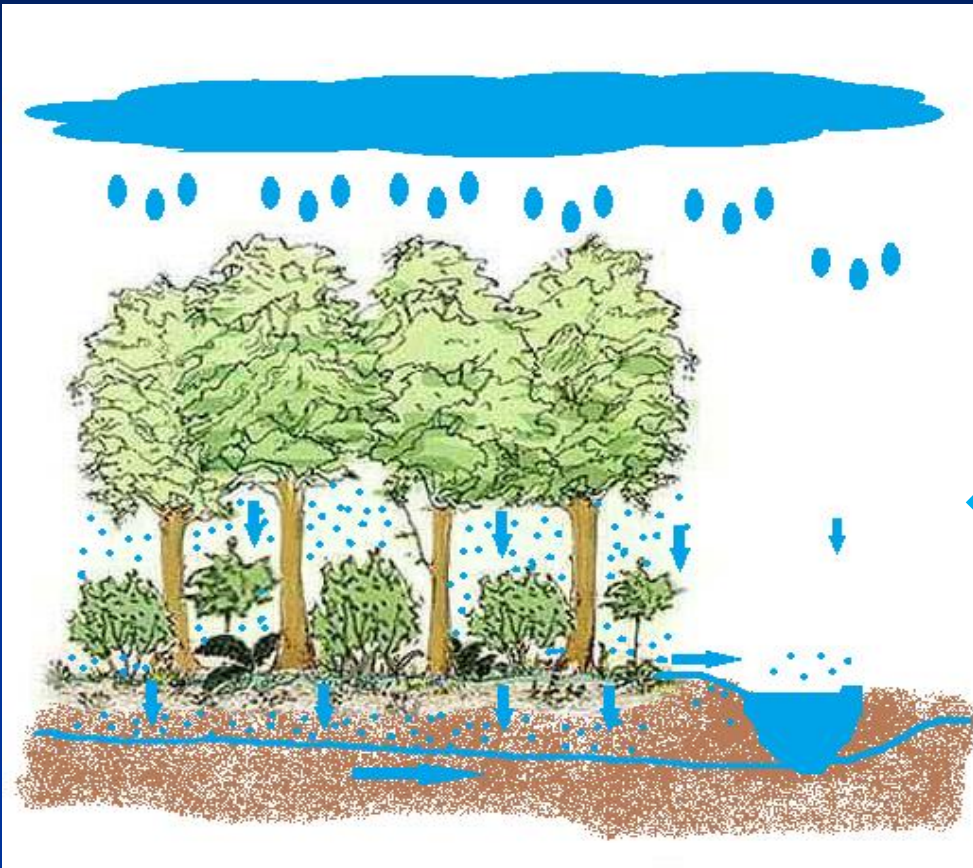
*zwiększenia wiedzy o zależnościach między lasami a wodą,
a także wykorzystania potencjału lasów oraz zrównoważonej gospodarki leśnej
do poprawy zasobów i ekosystemów wodnych”.*

Rezolucja Warszawska 2 MPOLE „Lasy i Woda” - 2007
V Konferencja Ministerialnego Procesu Ochrony Lasów w Europie

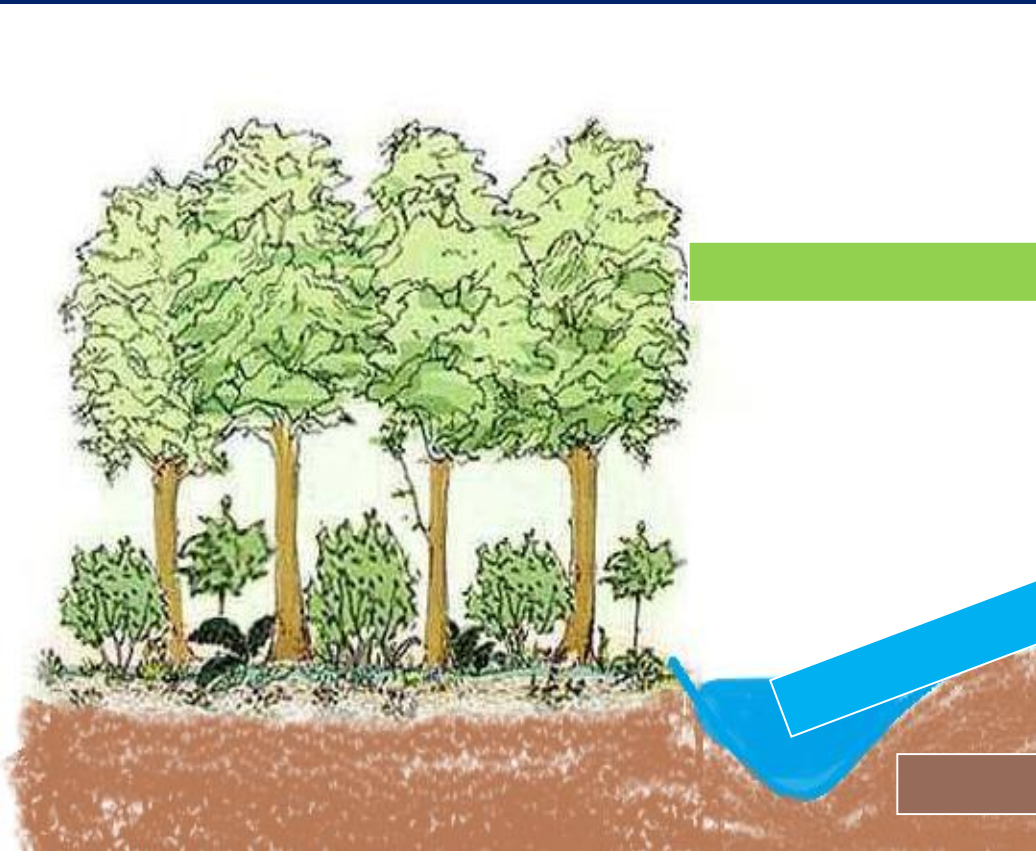

ZASADA POJMOWANIA POJEMNOŚCI RETENCYJNEJ LASU

Las nie ma stałej, określonej pojemności wodnej, którą może przyjąć, zgromadzić, a potem oddać do środowiska. Możemy mówić, o możliwościach retencyjnych lasu jako wielkości statycznej (jednostkowej potencjalnej), natomiast ilość wody, która aktualnie znajduje się w ekosystemie leśnym zmienia się dynamicznie, w związku z dopływem wody z opadów oraz odpływem wody na skutek parowania, a także odpływu powierzchniowego i podziemnego.

SKŁADOWE BIORETENCJI WODNEJ LASU

KATEGORIA I:
RETENCJA DRZEWOSTANU
(LEŚNEJ SZATY ROŚLINNEJ)

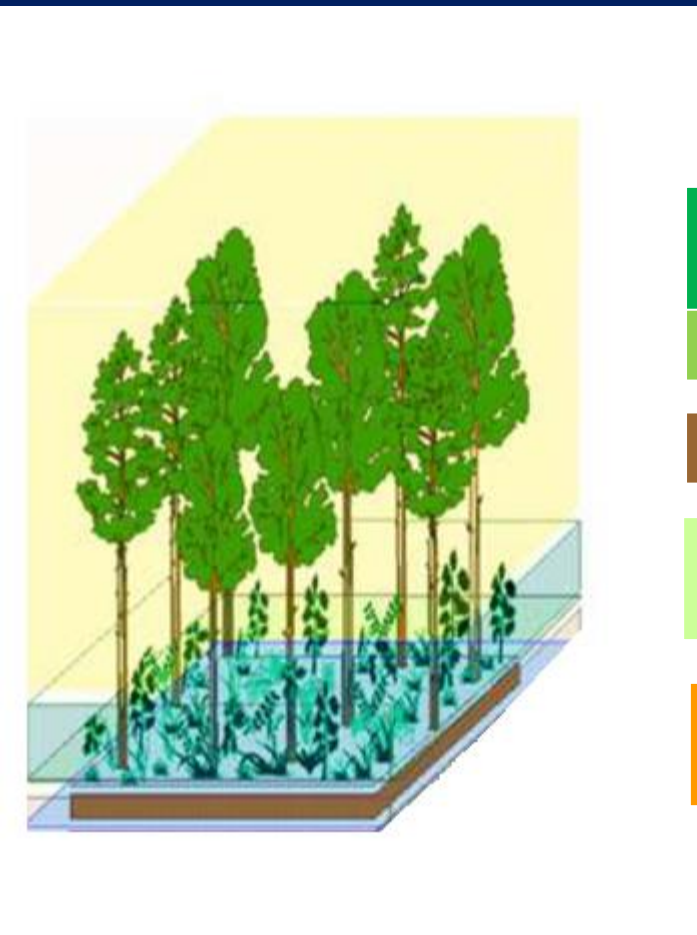
KATEGORIA III:
RETENCJA
INFRASTRUKTURY WODNEJ

KATEGORIA II:
RETENCJA GLEBOWA

Woda w lasach gromadzona jest w trzech umownych, homogenicznych kategoriach zbiorników wodnych nazywanych jako: zbiorniki BIORETENCJI wodnej lasu.

RETENCJA LEŚNEJ SZATY ROŚLINNEJ I ŚCIOŁKI LEŚNEJ

W zbiorniku drzewostanowym wyróżniamy podzbiorniki:

Pojemność statyczna poszczególnych zbiorników

Zbiornik drzewostanu	→	989 mln m ³
Zbiornik podszytu		
Zbiornik drzew	→	667 mln m ³
Zbiornik runa leśnego	→	35,5 mln m ³
Zbiornik ściółki leśnej	→	1072 mln m ³

Szacuje się, że jednostkowa pojemność retencyjna leśnej szaty roślinnej i ściółki leśnej będących w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe wynosi łącznie **2,7 mld m³**

RETENCJA GLEBOWA

Potencjalne wielkości retencyjne typów gleb leśnych:

Typ gleby	Możliwości retencyjne gleb o miąższości 1 m m ³ /ha
gleby glejowo - bielicowe	512
gleby brunatne	1713
gleby bielicowe	474
gleby gruntowo glejowe	1876
gleby opadaowoglejowe	1656
gleby torfowo- murszowe	2964
gleby płowe	1293
gleby rdzawe	1070
gleby torfowe	3050
pozostałe	1500

Jednostkowa pojemność retencyjna gleb leśnych będących w zarządzie PGL LP uwzględniając zdolności retencyjne poszczególnych typów gleb i ich powierzchnie oraz zakładając miąższość profilu glebowego równą 1 m, wynosi:

8,6 mld m³

Największy udział gleb leśnych o powierzchni ponad 3,4 mln ha

Oznaczone na podstawie laboratoryjnego wyznaczenia krzywej pF **wielkości potencjalnej retencji użytecznej** (PRU w mm) dla poszczególnych zbadanych gleb wyniosły:

brunatne kwaśne	– 171,0
brunatne właściwe	– 188,4
brunatne wylugowane	– 165,3
bielicowe właściwe	– 47,4
opadowo-glejowe właściwe	– 165,6
brunatne	– 133,2
rdzawe bielicowe	– 76,9
rdzawe właściwe	- 115,3
rdzawe brunatne	–154,9

Na terenach z rosnącym ryzykiem występowania suszy prowadzenie hodowli lasu powinno uwzględniać właściwości wodne a w szczególności retencyjne gleb.

W ramach jednego typu siedliskowego lasu sklasyfikowane są drzewostany rosnące na glebach o skrajnie różnych zdolnościach retencyjnych.

Dla **boru mieszanego świeżego** znajdują się ekosystemy na glebach bielicowych właściwych (195 tys. ha) ale także na glebach brunatnych, płowych, rędzinach, czarnoziemach i czarnych ziemiach - odmienne właściwości gleb będą skutkowały inną podatnością na występowanie stresu suszy.

RETENCJA INFRASTRUKTURY WODNEJ

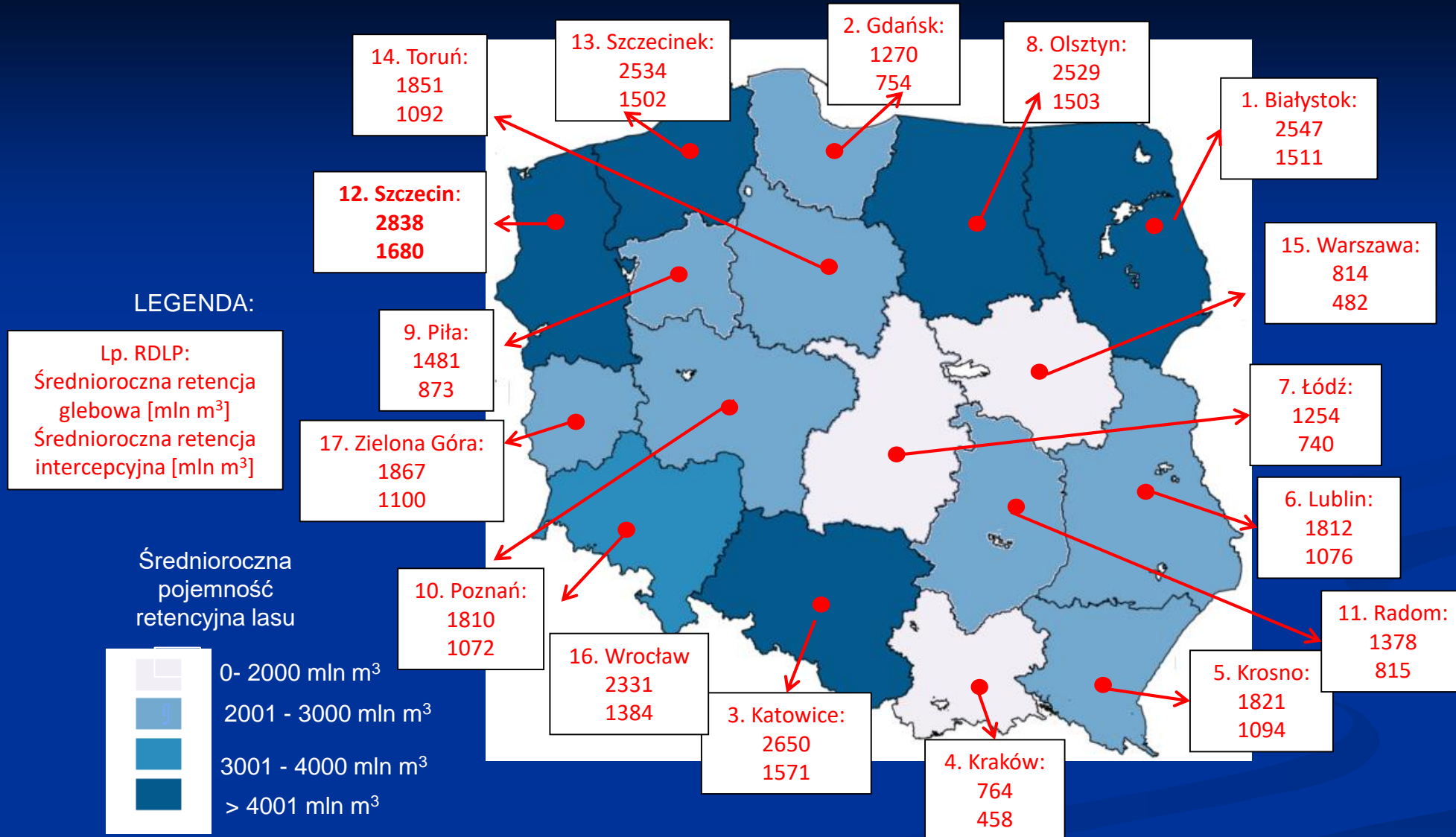

Jednostkowa pojemność retencyjna infrastruktury wodnej (mała retencja, śródleśne zbiorniki, zbiorniki przeciwpożarowe) będącej na terenach w zarządzie PGL LP

100 mln m³

ŚREDNIOROCZNA POJEMNOŚĆ RETENCYJNA LASU

PORÓWNANIE MOŻLIWOŚCI RETENCYJNYCH

Pojemność całkowita wszystkich zbiorników retencyjnych w Polsce

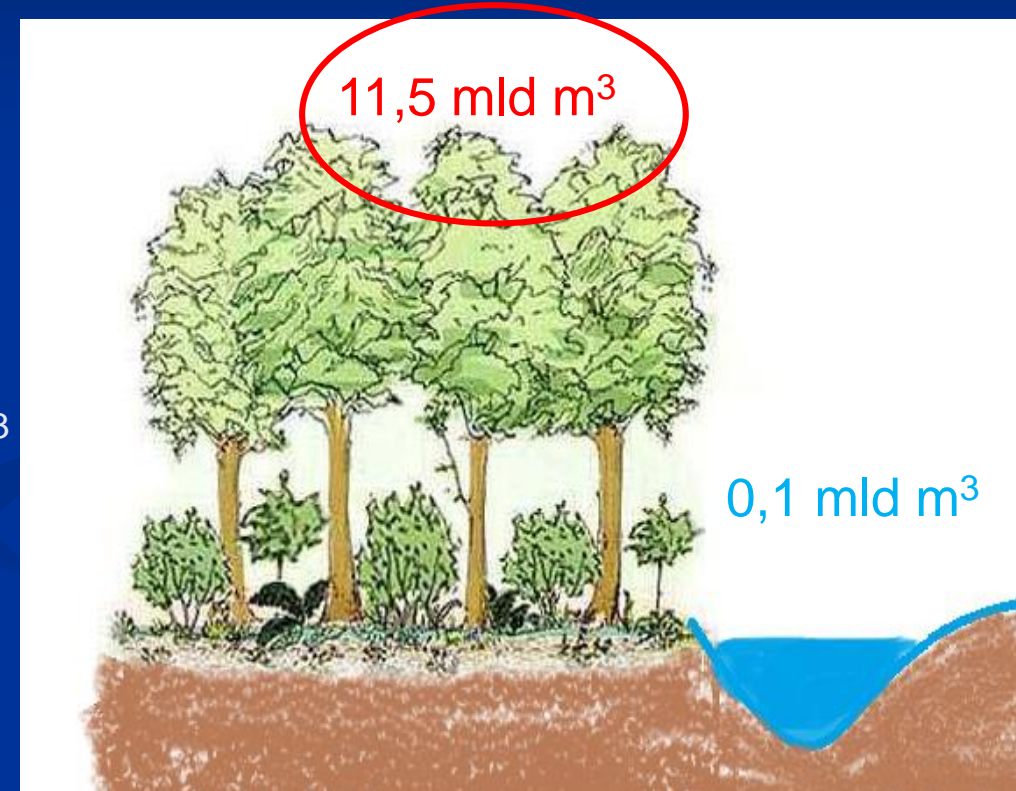
Szacunkowo ponad **60 mld zł** wynosi koszt retencjonowanej wody w zbiornikach w Polsce, bez uwzględnienia kosztów eksploatacji tych zbiorników.

Potencjalna pojemność wodna lasów będących w zarządzie PGL Lasy Państwowe:

2,1 mld m³

0,67 mld m³

8,6 mld m³

Koszt bioretencji lasu wynosi **0 zł** – jako efekt dodatni prowadzonej gospodarki leśnej.

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

2009-2015

„Kompleksowy projekt adaptacji lasów i leśnictwa do zmian klimatu – mała retencja oraz przeciwdziałanie erozji wodnej na terenach nizinnych”.

177 nadleśnictw

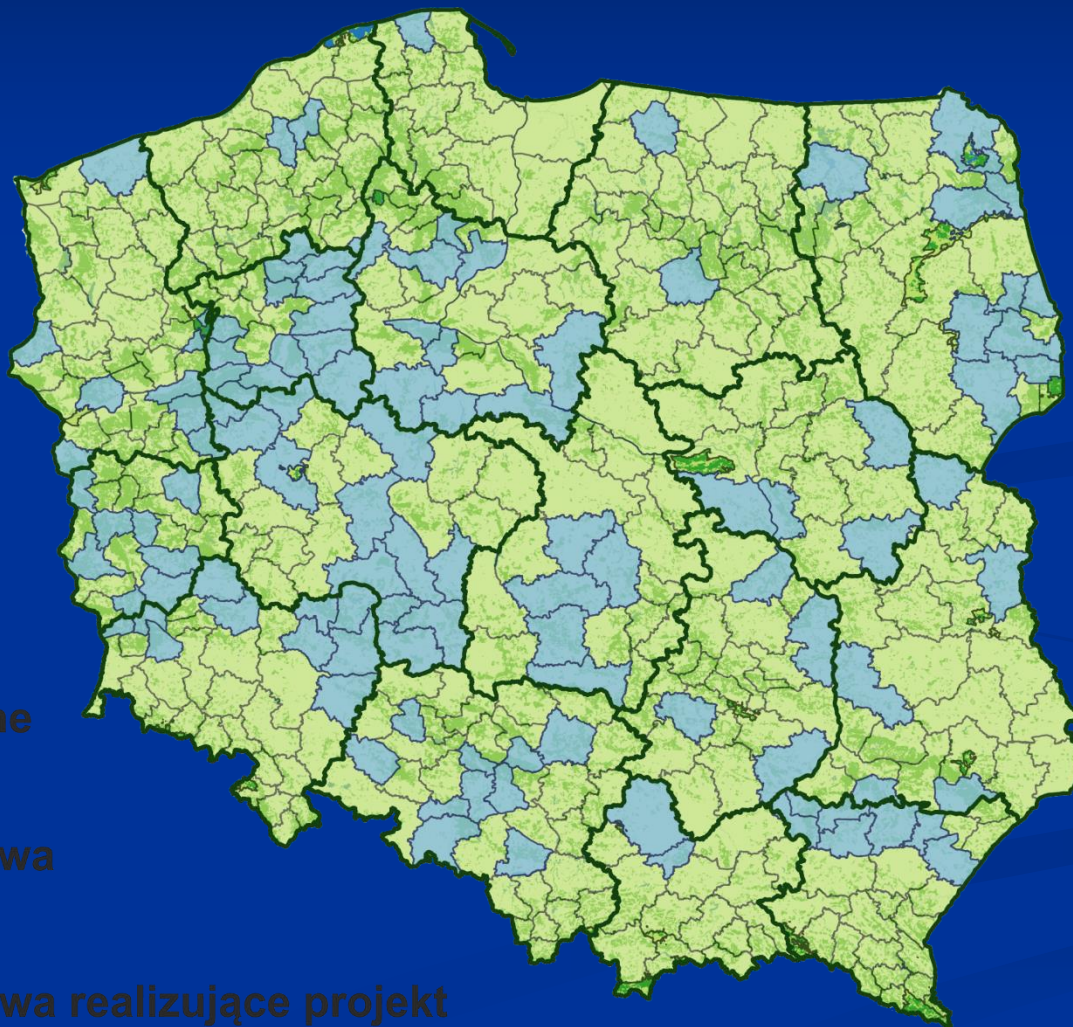
W ramach projektu zrealizowano ponad **3500 obiektów** - ok. **40 mln m³ wody**.

MAŁA RETENCJA NIZINNA (MRN2)

Źródło: CKPŚ, Corine Land Cover 2012

- Tereny leśne
- Wody
- Nadleśnictwa
- RDLP
- Nadleśnictwa realizujące projekt

2016-2022

liczba RDLP
realizujących
projekt: **17**

liczba
nadleśnictw
realizujących
projekt: **113**

kwota
dofinansowania
UE:
144,5 mln zł

PROJEKTY MAŁEJ RETENCJI NIZINNEJ (MRN2)

budowa i modernizacja
363 zbiorników wodnych

przywrócenie funkcji
316 obszarom
mokradłowym

łącznie
1181 obiektów
zbiorniki wodne
o pojemności **3,3 mln m³**

budowa i modernizacja
502 obiektów
leśnej infrastruktury
przeciwerozyjnej
(np. przepustów, mostków)

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

2009-2015

„Przeciwdziałanie skutkom odpływu wód opadowych na terenach górskich. Zwiększenie retencji i utrzymanie potoków oraz związanej z nimi infrastruktury w dobrym stanie”.

55 nadleśnictw

Wykonano **3385** szt. obiektów - zretencjonowano blisko **1 500 000 m³** wody

MAŁA RETENCJA GÓRSKA (MRG2)

2016-2022

Źródło: CKPŚ, Corine Land Cover 2012

- Nadleśnictwa realizujące projekt
- Nadleśnictwa
- RDLP
- Parki narodowe
- Tereny leśne
- Wody

liczba RDLP realizujących projekt: **4**

liczba nadleśnictw realizujących projekt: **47**

kwota dofinansowania UE: **127,5 mln zł**

PROJEKTY MAŁEJ RETENCJI GÓRSKIEJ (MRG2)

budowa i modernizacja
zbiorników: **235 szt. obiektów**

zabezpieczenie
przeciwerozyjne
dróg
i szlaków
zrywkowych: **279
obiektów**

zabezpieczenie
infrastruktury
leśnej:
565 szt. obiektów

łącznie
1086 obiektów
zbiorniki wodne
o pojemności **890 tys. m³**

przywracanie
funkcji
obszarom
mokradłowym:
7 obszarów

Planowany okres realizacji: 2016-2022 r.

Beneficjent: Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe

Centrum Koordynacji
Projektów Środowiskowych

Celem projektu było wzmocnienie odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu w nizinnych i górskich ekosystemach leśnych.

zapobieganie powstawaniu lub minimalizację negatywnych skutków zjawisk naturalnych:

niszczące działanie wód wezbraniowych,

powodzie i podtopienia,

susza i pożary.

Rozwój systemów małej retencji oraz przeciwdziałanie nadmiernej erozji wodnej (np. zabudowę przeciwerozyjną cieków)

**Nowa Perspektywa
Finansowa**

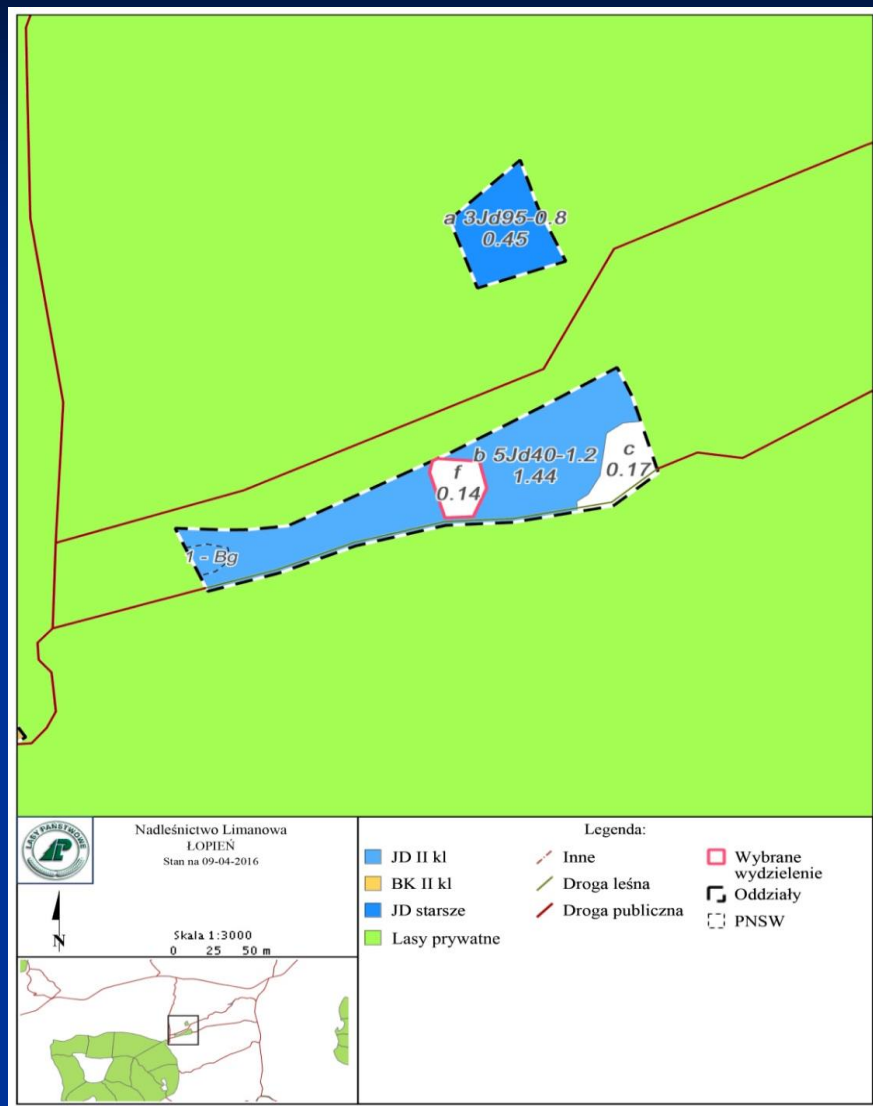

**środki dla PGL LP na:
retencję, ochronę
przyrody i ppoż oraz inne działania!**

**Konieczne jest zintensyfikowanie działań w celu pozyskania środków
oraz przeznaczenie
ich na zwiększenie retencji w obszarach leśnych**

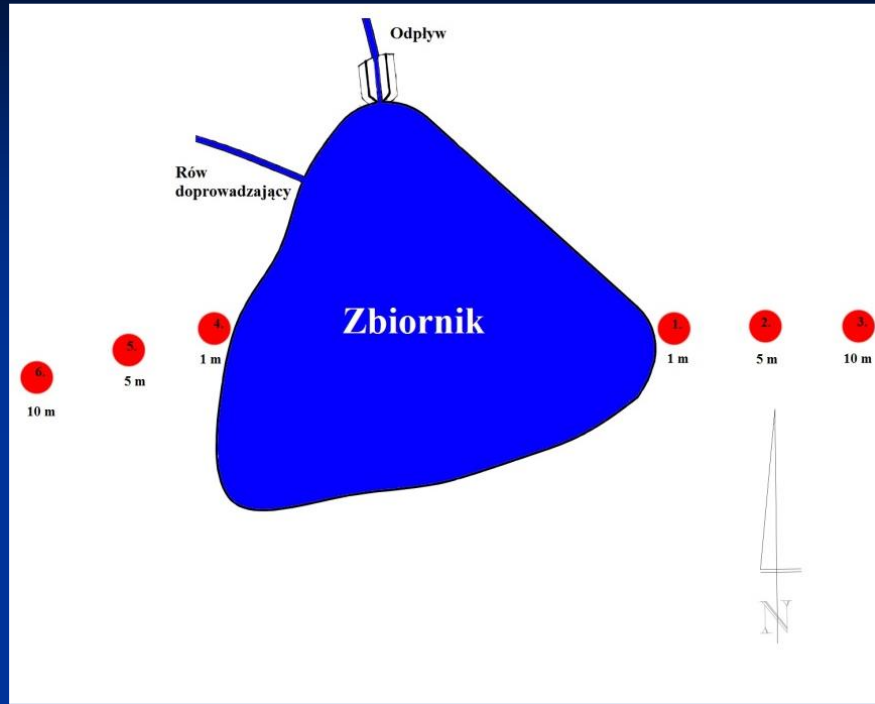

Leśnicy potrafią realizować zadania

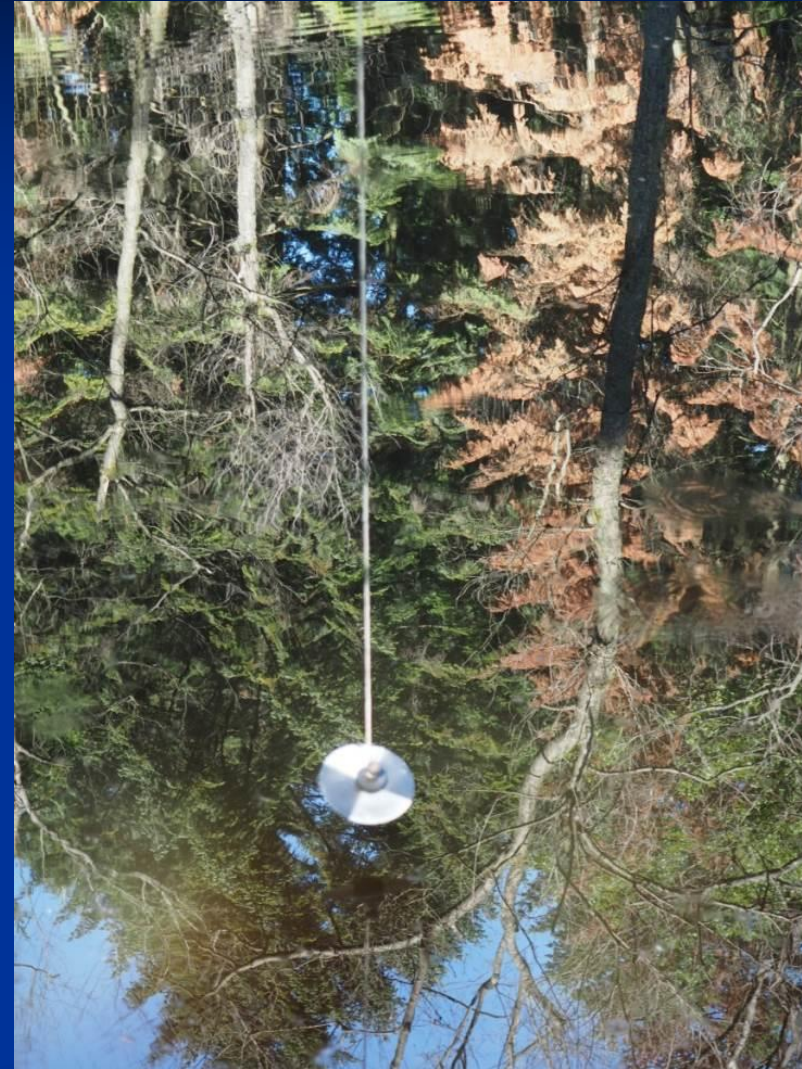

Naukowcy potrafią realizować badania

Fot. Pobór próbek wody (fot. K. Bogacz)

Fot. Badanie przejrzystości wody za pomocą krążka Secchiego (fot. K. Bogacz)

Bogacz Katarzyna 2016. *Analiza roślinności oraz parametrów fizykochemicznych wód w wybranych zbiornikach retencyjnych na terenie Nadleśnictwa Limanowa w Beskidzie Wyspowym.* Praca magisterska pod kierunkiem prof. dr hab. inż. Stanisława Małka, Maszynopis KEiHL

Fot. Zarastanie zbiornika roślinnością:

Rajgras *Arthenatherum* P. Beauv.,
Koniczyna czerwona *Trifolium pratense* L. ,
Jaskier rozłogowy *Ranunculus repens* L.
(fot. K. Bogacz)

Fot. Zmieszanie się roślinności wodnej:

Rzęsa drobna *Lemna minor* L.,
Żabieniec babka wodna *Alisma plantago-aquatica* L.
z zawleczoną roślinnością polną:
Rajgras *Arthenatherum* P. Beauv.
(fot. K. Bogacz)

Skład gatunkowy roślinności w zbiornikach wodnych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie jest modyfikowany przez skład gatunkowy drzewostanu w obrębie zlewni oraz użyty materiał do budowy zbiorników, głównie przez zawleczoną roślinność charakterystyczną dla zbiorowisk łąkowych.

Zaleca się opracowanie zasad postępowania i użytkowania zbiorników retencyjnych.

Zaleca się właściwy nadzór nad lokalizacją, planowaniem, wykonaniem oraz użytkowaniem i monitorowaniem zbiorników retencyjnych.

Opracowanie zasad postępowania hodowlanego na obszarach źródliskowych i w sąsiedztwie cieków wodnych

Propozycja w Zasadach Hodowli Lasu § 66

....tworzenie stref buforowych:

- o średnicy do 10 m wokół źródeł z wykorzystaniem m.in. jawora;

-o szerokości po każdej stronie cieku powierzchniowego:
-do 5 m w reglu górnym z wykorzystaniem m.in. jawora i buka,

-do 10 m w reglu środkowym z wykorzystaniem m.in. jawora, buka, jodły i jesionu,

-do 20 m w reglu dolnym oraz na pozostałych obszarach z wykorzystaniem wszystkich gatunków drzew właściwych dla warunków siedliskowych oraz krzewów nektarodajnych dla owadów zapylających.

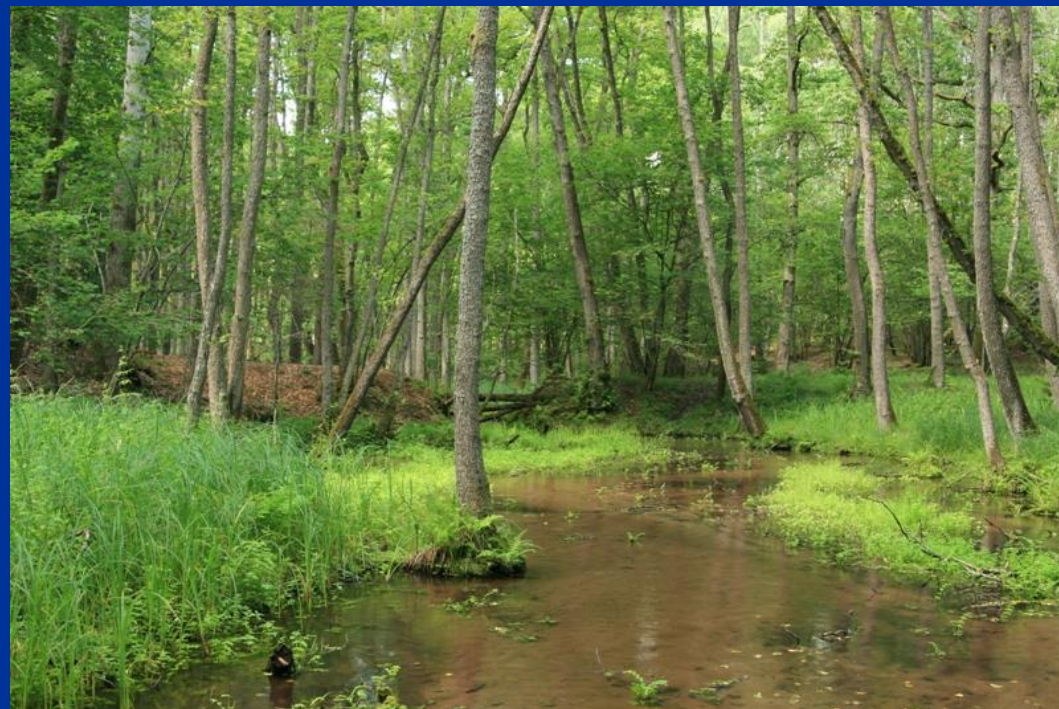
-Łąki i pastwiska w wyznaczonych strefach pozostawić bez wprowadzania roślinności drzewiastej.

W celu realizacja zadań wymienionych w § 66, dla nadleśnictwa lub kilku nadleśnictw (jeżeli w zlewni ciekę powierzchniowego zlokalizowanych jest kilka nadleśnictw) można sporządzić dokument pod nazwą "**Plan gospodarowania wodami**". Analiza zasadności sporządzenia tego dokumentu należy do kompetencji dyrektora rdLP.

Dziękuję za uwagę